

Türkiýe Ýakyn Gündogaryň Hytaýy bolubilermi?

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Türkiýe Ýakyn Gündogaryň Hytaýy bolubilermi? TÜRKİYE YAKYN GÜNDOGARYŇ HYTAÝY BOLUBILERMI?

Mälim bolşy ýaly, Hytaý hazır dünyəniň haryt önumçılık merkezine öwrüldi. ABŞ-dan Germaniya, Fransiyadan İtaliya çenli birnäçe Günbatar ýurdy awtomobil pudagyndan başlap gaty köp ugurda Hytaý bilen diňe bu ýyrtda önum öndürip bäsdeşlik edip bilýär. Olam häzirlıkçe. Ýakynda onam edip biljekleri belli däl.

Günbatarlylaryň Hytaýda önum öndürmekleriniň sebäbi – taýýar hünärmenleriň köplüğü, arzan işçi güýji, portlar, howa menzilleri, demiryollary, gara ýollar, fiberoptiki kabeller bilen ýurduň çar künjüni gurşap alan güýçli internet aragatnaşygy ýaly sagdyn infrastrukturanyň bolmagy we döwletiň

daşary ýurtly telekeçilere salgyt ýeñilligi ýaly birnäçe ýeñillikleri etmegi.

Aslynda Hytaýda bar bolan zatlaryň köpüsi Türkíyede hem bar. Millionlarça adamdan ynarat ýaş we taýýar hünärmen ordasy, arzan işçi güýji, zamanabal howa menzilleri, portlary, gara ýöllart, demirýollary.

Internet infrastrukturamyz-da diýseň sagdyn we daşary ýurtly telekeçileriň talaplaryny kanagatlandyryp bilyär.

Dogrusy, demirýollarymyz Hytaýyňky bilen deňeşdirip bolmajak derejede yzda, emma ony-da 5-10 ýaly gysga wagtda talabalaýyk derejä ýetirip bileris.

Biziň iň esasy meselämiz maýa goýumlaryny goýmaga höweslendiriş işleri. Daşary ýurtly telekeçilere Hytaý, Hindistan, Braziliá ýaly biziň bilen deň hörpdäki ýurtlaryň edýän ýeñilliklerinden has köp şertleri ýeñillikleri bermeli.

Kanunlarymyza we mümkünçiliklerimize ýygy-ýygydan üýtgeşme girizip, daşary ýurtly telekeçileri ürküzmekden el çekmeli, tersine olara sagdyn kanuny infrastrukturany hödürlemeli we halkara kepillikleri bermeli. Şeýdip bilen ýagdaýymyza Günbataryň Ýakyn Gündogardaky maýa goýumlary bize tarap akyp başlar. Munuň şeýle bolmagynyň bir sebäbi-de – Aziá bilen Ýewropanyň arasyndaky köpri ýagdaýynda bolan Türkíyäniň geografiki ýerleşiş şertidir.

Günbatar kompaniýalary şobada guk ýanlaryndaky Türkíyä maýa goýumlaryny süýşürip, hem-ä geografiki hemem ykdysady taýdan birnäçe sebite arkaýyn we aňsat aralaşyp bilyär.

Aralygyň gysgalmagy önemciliğinė çykdajylaryny-da azaltjakdygy üçin kompaniýalaryň bäsdeşlik güýjuni-de artdyrar.

Ýeke pursatlyk üçin şeýle zady göz öňüne getiriň:

Mersiniň Şanhaý ýaly uly haryt önemcilik merkezine öwrülendigini we bütin Ortaýer deňzi ýurtlartna gämiler bilen haryt ugradysyny pikir ediň. Antalýa uly turizm merkezi bolsa, Mersin bilen Adana-da bütin Ortaýer deňzine we ondanam aňyrsyna öndüren harytlaryhy eksport edýän uly söwda merkezi bolsun.

Birmeňzeş görnüşde Samsunyňam edil Dubaý ýaly Garadeňziň kenarynda merjen deýin lowurdaýsyny we goňşy ýurtlara göz gypyşyny göz öňüne getiriň. Samsun häzirki Stambul ýaly uly önemcilik, söwda, sungat we turizm merkezine öwrülsin.

Ruslar, ukrainler, rumynlar, bolgarlar, gürjiler we beýlekiler gämiler bilen Samsuna günin gelip, söwda etsin, dynç alsyn.

Söwdagärler, işewürler haryt almak üçin gelsin.

Aslynda bularyň barsy mümkün, özem gaty gysga wagtyň içinde. Yöne biz gerekli üýtgeşmeleri girizmeli we ýurdumyzy daşky maýa goýumlaryna amatly ýagdaýa getirmeli. Eýýämden Hytaý bilen düşünişip bilmédik gaty köp sanly günbatar firmasy zawod-fabriklerini görçürmäge amatly ýer gözleýär. Käbirleri Hytaýyň ýakyndaky Wýetnam we Filippinler ýaly ýurtlara göçýär. Emma olaryň infrastrukturalary biziňki ýaly sagdyn däl. Eger biz gerekli kanuny üýtgeşmeleri çaltlyk bilen girizip, bäsdeşlerimizden has a.atly maýa goýum ýeñillliklerini berip bilsek, milliardlarça dollarlyk daşary ýurt kapitalyny özümize çekip bileris.

Bu bolsa millionlarça raýata çörek berer, iâ berer. Türkiýäniň ykdysadyýeti on, gatda on baş esse güýçlendirer. Biziň özümizem şeýle bolmagyny islemeýäsmi näme? Onda biz nämä durus?

Elbetde, hiç zat şumatky aýdyp oturyşym ýaly aňsat däl. Gynansak-da, Türkiýede durnukly syýasy we ykdysady şartler ýok. Kararlar ýygy-ýygydan we gündelik kabul edilip ýa-da üýtgedilip dur. Başlangyç bilim berýän mekdebiň okuwçysynyň garalama depderi ýaly gaty köp iş başdansowma edilýär. Bu bolsa daşary ýurtlylaryň arasynda ynamsyzlyk döredýär. Muny ýeňip geçmek biziň elimizde elbetde.

Munuň üçin ykdysadyýetimizi sagdyn binýatlara oturtmaly, işde öndümlilige we işbaşarjaňlyga goldanmaly, wezipeli orunlara tanyş-bilişiňi we garyndaşyň oturtmak ýaly Ýakyn Gündogara mahsus zyýanly ýörelgeleriň soňuna nokat goýmaly.

Dünýäde birinji derejeli ýurt bolasymyz gelýän bolsa, birinji liganyň düzgünlerine laýyklykda işlerimizi ýola goýmaly balarys. Onuňam ýoly hukuk döwletinden we demokratýalaşmakdan geçýär.

Stambul bilen Ýewropanyň belli-başly şäherleriniň arasynda gönü otly gatnawlaryny açmaly. Gijäniň ýarynda Sirkejiden ugran ýokary tizlikli otlynyň ertesi irden Wenada, Berlinde ýa-da Parižde durandygyny göz öňüne getiriň. Ýewropadanam islese daşary ýurtdaky ildeşimiz, islese ýewropaly raýat bolsun, islän wagty otlyň biline münüp, Stambula gelip bilsin. Turizm, söwda ýa-da öz işi üçin. ÝB bilen gatnaşyklarymyzy düzeldip bilsek, bularyň barsyny edip bolýar.

Aslynda bütin bu zatlaryň barsy edil häzidem belli bie derejede bolup geçýär. Stambulyň täze howa menziline ýa-da

Sabiha Gökçen adyndaky howa menziline giden wagtyňyz näme diýjek bolýanyma gowy düşünersiňiz.

Iki howa menzili-de elmydama toý märekesi ýaly hyryny-dykyn, aýratynam Ýakyn Gündogarly we Balkan ýolagçylaeynyň köp bolýan Sabiha Gökçen adyndaky howa menzilinde iňñe zyňsaň ýere düşmeyär. zallar şeýle bir gelim-gidimli welin, kämahal dagy dem alar ýaly bolmaýar.

Gaty köp adam (wiza ýaly) birnäçe emeli päsgelçilikleriň goýlandygyna garamazdan uly höwes bilen Stambula gelýär. Kimsi gezmäge, kimsi saglygyny bejertmäge, kimsi söwda etmäge...

Meniň teklibim bolsa, muny ýokary tizlikli demirýoly bilen hasam aňsatlaşdyrmak. Şeýdilende birnäçe sagat öňünden howa menziline gitmek, 2-3 sagatlap howa menzilinde garaşmak, şeýle kynçylygy gonanyňdan soňam başdan geçirmek gerek däl.

Özümden mysal bereýin: Ýasaýan şäherim Mýunhenden Stambula uçar ýolagçylygym iki ýarym sagat dowam edýär, emma bu meniň aslynda 10 sagadymy alýar. Öýden howa menziline barýançam azyndan bir sagadym gidýär. Üç sagat öňünden howa menzilinde bolmaly bolýaryn. Iki sagadymam uçara münýänçäm geçýär, ýol iki ýarym sagat dowam edýär.

Stambula gonanymdan soňam howa menzilinden çykýançaňyz azyndan bir sagadyňyz, metro bilen gitmeli ýeriňize barýançaňyzam ortaca iki sagadyňyz geçýär. Beýtmände sagatda 200 kilometr aşýan ýokary tizlikli otly bilen 10 sagatda Stambula baryp bolýar. Özem has rahat we keýpihon ýolagçylyk bilen.

Türkiýede Ýakyn Gündogaryň Hytaýy bolmak, ýagny sebitiň haryt önemçilik we tehnologiki merkezi bolmak üçin gerekli şartlarıň köpüsü bar. Bärde bir etmeli zat bar, olam – muny durmuşa geçirip biljek güýç-kuwwat.

AKP häkimiýeti gaty köp adamyň pikir-oýuna gelmejek adatdan daşary taslamalary durmuşa geçirdi. Prezident Erdogan 2028-nji ýyla gelmäňkä muny-da etse, ýagny ýurda 400-500 milliard dollarlyk daşary ýurt maýasyny çekip, Türkiýeni sebitiň iň uly önemçilik merkezine öwrüp bilse, ýurda soňky uly hyzmatyny-da edip gitdigi bolardy.

Esedulla OGUZ,

Germaniýada ýasaýan türkiýeli türkmen žurnalisti.

Duşenbe, 18.11.2024 ý. Publisistika